ח: לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

מכי רמו שערי באסינתי. פירש רש"י לשון ראשון להטיל שכר וקשה דבכל התלמוד לא מצינו שהיו עושין שכר משעורין אלא מתמרים או מכשות לכך נראה לשון שני שפירש רש"י וכ' הלשונות האלו פי' רש"י אף בכתובות פ"ק (דף ח.):

קרטסים. אומר הר"ר שמעיה בלשון יון הוא תפוח תפיסת שמיס קרט לשון תפיסה וסיס לשון שמיס ופי' הר"ר תפיסה שניה ויתכן הא דקא אמרינן לקמן קרטסים ויוס שתפסו רומי מלכות וה"פ קרטסים תפיסה שניה ויוס שתפסה מלכות בראשונה:

ה"ג **נשתבחו** לגרסינהו. וכ"ג ליכתבינהו שהרי אין כותבין הלכות: **אלא** שלא דינו דיני נפשות. ואם תאמר והא אמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף ג. ושם) משחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו מי שנתחייב סקילה כו' ואמאי נקט משחרב בהמ"ק והא אפי' מ' שנה בפני הבית לא דנו דיני נפשות וי"ל דמ"מ כשהיו רואין לזרך שעה היו מחזירין אל הלשכה ודינין שם ומורי ה"ר מנחם אמר לנו בשם רבי יהונתן דמשחרב בית המקדש קאי אהא דקאמר דין ד' מיתות לא בטלו וה"ק אע"פ שבטלו ארבע מיתות לגמרי לא בטלו דינם וכ"ש באותם מ' שנה קודם חורבן שנהגו דין ד' מיתות: **מלמד** שהמקום גורם. וא"ת והא ירושלים נמי אקרי מקום לגבי אחלת קדשים ומעשר שני וכתיב במקום אשר יבחר ה' וי"ל דלגבי דיני נפשות לא אקרי מקום אלא לשכת הגזית שהיתה מליה בקדש ומליה בחול והיינו טעמא משום דבעי סנהדרין סמוך לשכינה והכי נמי אמרינן (לקמן דף נב.) כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נטע אשרה אצל מזבח דכתיב שופטים ושוטרים וסמיך ליה לא תטע לך אשרה אצל מזבח ה' ולפיכך גלו וישבו בחנות אע"פ שחנות עצמו היה בהר הבית מ"מ לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית וא"ת מנלן קפידא במקום שאר חייבי מיתות שלא נזקן ממרא דקרא לא כתיב אלא נזקן ממרא ויש לומר דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נתמלגו הם בטלו כל דיני נפשות (וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד) וגמירי

מסורת הש"ס

א) כתובות ח., ב) [גרסת יע. וש"נ], ג) [גי' הפרוץ אלך לעורך תופס, ד"ל לשם המתן והכלה זורעין שעורין בעצין לומר פרו ורבו ועמדו כשעורים הללו (כתובות ח.)], פשטה. המחילו לטובתן, מלכות הרשעה. ריומי (שבת פו.), בחנות. מקום היה מיוחדים וכך שמו (סנהדרין מא.), דיני קנסות ס"ד. וכי לשכת הגזית גורמת לדיני קנסות (שם). בטלו דיני קנסות. דכיון דליכא סמיכה בטלו (שם יד.), ובין שחי עיירות. ולא כתוך העיר, שאם יזדמנו שלא יתריבו את העיר (שם).

ד) [סנהדרין מא.], ה) שם יג: יד., ו) [בפ"ק: שמד], ז) [בסנהדרין איתא ולגניאות ופירש רש"י חניותות ותכריסיו גירסת הערוך לוגיות וכתב המוסף שקורין לרומה לוגמי בלשון יוני וכן ראיתי בפל"ה דף לט: דל"ל לוגיות בכ"ף ולא לוגניות בכ"ם פ"ם], ח) [סנהדרין יד: ע"ש סז. ע"ש], ט) [שבת ל.], י) [שבת ל.], כ) בפ"ק: הרשעה.

תורה אור השלם

1. וְאֹמַר נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ׃

בראשית לג יב

2. יַעֲבֹר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנָהֲלָה לְאִטִּי לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שְׂעִירָה׃

בראשית לג יד

3. וַעֲשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ׃ דברים יז י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נסים כן למושב חברתה להרשיבה עליה תרגום בנו בסיסיה הס"ד:

לעזי רש"י

קרבונקל"א. אורם (אבן יקרה בעלת צבע אדום כהה וכבריקה ביותר).

מוסף רש"י

מכי רמו שערי באסינתי. יש שורין בעריבת מים להטיל שכר לתוך תופס, ד"ל לשם המתן והכלה זורעין שעורין בעצין לומר פרו ורבו ועמדו כשעורים הללו (כתובות ח.). פשטה. המחילו לטובתן, מלכות הרשעה. ריומי (שבת פו.). בחנות. מקום היה מיוחדים וכך שמו (סנהדרין מא.). דיני קנסות ס"ד. וכי לשכת הגזית גורמת לדיני קנסות (שם). בטלו דיני קנסות. דכיון דליכא סמיכה בטלו (שם יד.). ובין שחי עיירות. ולא כתוך העיר, שאם יזדמנו שלא יתריבו את העיר (שם).

עין משפט נר מצוה

לב א ב ג ד מיי' פ"ט מהל' עבודת כוכבים הלכה טו סמג עשין יט טור"ע י"ד פי' קנב סעיף ה:

לג ה מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הלכה יג סמג עשין קג: ו מיי' שם (והלכה יח) סמג שם:

רבינו חננאל

משלהן. מעלה הכתוב עליהם כאילו אכלו ובחי מתים שני וקרא לך ואכלת מזבחו. ודאיך קרא משעת קריאה נחתייב: בהילולא דעובד כוכבים כל ל' יום בין אדכר ליה הילולא בין לא אדכר ליה הילולא אסור. לאחר ל' אמר מחמת הילולא אסור לא אדכר הילולא שרי. וכי מדכר הילולא עד אימת אסור אמר (רב פפא) משמיה דרב' עד ר"ב ירחי שתא ומקשי' ובתר ר"ב ירחי שתא שרי והא דרב יצחק בריה דרב משרשיא דזמניה ההוא עובד כוכבים בתר ר"ב ירחי שתא ושמעיה דאודי ולא אכל פי' אמר עבודת כוכבים דידיה פייעיה למיתא האי כביתי. ופרקי' שאני ר' יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוה אבל כולי עלמא בתר ר"ב ירחי שתא שרי. ובהילולא מעיקרא כמה. אמר רב פפא מכי רמו שערי באסינתי אסור. וקראטיס פי' בלשון יון תפיסה ראסיק' שתי תפיסות הוו אתת בימי קליפטרא מלכתא ואחת בימי יונים. דחלתין ותרתין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו עד דשתפינהו רומאי לישראל בהדייהו. אי מינן מלכי מיניייהו איפרכי אי מיניייהו מלכי מינן איפרכי וכו' כ"ו [שנין] קמו בהימנותיהו בהדי ישראל מיכן ואילך אישתעבדו בהו ומנא לן דכ"ו [שנין] קמו בהימנותיהו דא"ר ששמעאל משם ר' יוסי אביו ק"פ שנה עד שלא נחרב הבית פשטה מלכות הרשעה של רומי) על ישראל כלומר ק"פ שנה בימי הבית נשתעבדו בהן. ז' שנה עד עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על כלי חרס וגם על ארץ העמים: מ' שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות לומר שלא דנו דיני נפשות. דכיון דחזו דזילא להו שפיכות דמים ונפישי להו רצחנין. אמרי ניקום גלי מן המקום דכתיב יקמת רעלית אל המקום מלמד שהמקום גורם. אבל דיני קנסות דנו דאמר רב הודה אמר רב זכור אותו האיש) לטוב ור' יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא ששמך ה' זקנים ר' זאיר ור' יהודה ור' יוסי ר' שמעון ורבי אלעזר בן שמוע ור' אויא מוסיף אף ר' נחמיה. בטלו דיני קנסות משום שגזרה מלכות [הרשעה] גזירה כל זמיכה דהרג והנסמך דהרג. עיר שסומכין בה תיחרב. תחום שסומכין בו יעקר. כיון שהכירו בהן אויבים

מסורת הש"ס

א) כל תלתין יומין. דכתר הלולא: **כיון אמר.** עובד כוכבים זה לישראל מחמת הלולא מי עושה סעודה זו: **וכיון לא אמר לו.** מקמתא להלולא מכוין ואסור בכל ימי הלולא מקריב לעבודת כוכבים: **ומעיקרא.** קודם שיכנים את אשתו מחמת מיתין להלולא אם הזמין לאנשים לסעוד אצלו: **מכי רמו שערי באסינתי.** לעשות שכר ליום המשתה: **אסינתי.** עריבות שעורין בהן שעורין לעשות שכר. ל"א נותנין עפר בעריבות וזורעין שם שעורין קודם ימי המופה ומכיאין לפני המתן והכלה כשהן גמומים ואומרים להם פרו ורבו כשעורין הללו שממהרין לצאת מכל המבואה: **דאדם חשוב הוא.** ושמח ממנו העובד כוכבים מאד: **יום שתפסה בו רומי מלכות.** שנלחמו עם יוונים ונלחום ומלכו בכל העולם: **בימי קלפטרא מלכתא.** של אלכסנדריא כדאמר בהמפלת במסכת נדה (דף ל:) ונלחמו רומיים עמה ונלחום ותפסו הם המלוכה: **עד דשתפינהו.** רומאי לישראל בהדייהו: **והכי אמנו.** רומאי לישראל מי מינן מלכי כו': **מרגנית.** אינה חשובה כאבן טוב: **כסים.** כן (ג) מרגום כנו' כסיסים. למושב חברתה להושיבה עליה: **אינך.** הוא נופך קרבונקל"א: **כפו לה.** רומאי ליונאי: **עשרין ושית שנין קמו.** רומאי בהימנותייהו לישראל: **מעיקרא.** כי קמו רומאי בהימנותייהו: **מאי דרוש.** רומיים: **ואלכה לנגדך.** יעקב ועשו שוין בגדולה: **לפני עבדו.** דרך השר להלך לפניה: **פשטה.** שלטה: **מלכות.** רומי: **בחנות.** מקום בהר הבית וחנות שמו: **דיני קנסות.** לוגם ומפתה ושלשים של עבד שנתנה תורה קצבה אחת ליקר ולזול. ומאחר שלא יצאו בלשכת הגזית לא דנו ובטלו דיני קנסות דכתיב בתשלומי כפל שהוא קנס אשר יכשיון אלהים (שמות כב) דהייגו מוממין וסמוכין בשם רבי כדאמרינן בסנהדרין (יג:) ומי שאינו סמוך אינו דן דיני קנסות: **פחוס.** אלפים אמה קציות העיר: **וסמך שם כו'.** והני רבנן בתר מורבן הבית הוו טובא: **לוגניאות.** חניתות: **כי היכי דלא ליחייבו.** רוצחים קטנה דאין דנין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר אלא בזמן שהיתה סנהדרין גדולה כישיבתה ובמקום המיוחד לה והוא לשכת הגזית: **המקום גורם.** לחייב הנדון ואם אינם שם לא יזונו. והאי קרא בדיני נפשות קאי כי יפלא ממך דבר (דברים יז) כפרשת שופטים ושוטרים בזקן ממרא: מלכות

הלכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות סלקא דעתך [ו]והאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו לגרסינהו אלא בטלו דיני קנסות מישראל שגזרה מלכות הרשעה גזרה[ז] כל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחום שסומכין בו יעקר מה עשה רבי יהודה בן בבא הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין ב' תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע ורב אויא מוסיף אף רבי נחמיה כיון שהכירו בהם אויבים אמר להם בני רוצו אמרו לו רבי ואתה מה תהא עליך אמר להם הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין אמרו לא זזו משם עד שנעצו לגופו ג' מאות [ח]לוניאות של ברזל ועשאוהו לגופו ככברה אמר רב נחמן בר יצחק לא תימא דיני קנסות אלא [ט]שלא דנו דיני נפשות מ"ט כיון דחזו דנפישי להו רוצחין ולא יכלי למידן אמרו מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו דכתיב [י]ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא [יא]מלמד שהמקום גורם: מאה ושמנים ותו לא והתני רבי יוסי ברבי חלפתא [יב]כל תלתין יומין בין א"ל מחמת הלולא ובין לא א"ל מחמת הלולא אסור מכאן ואילך אי א"ל מחמת הלולא אסור ואי לא אמר ליה מחמת הלולא שרי וכי א"ל מחמת הלולא עד אימת אמר רב פפא [יג]עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת אסור [יד]אמר רב פפא משמיה דרבא [טו]מכי רמו שערי באסינתי ולבתר תריסר ירחי שתא שרי והא רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי ההוא עובד כוכבים לבתר תריסר ירחי שתא ושמעיה דאודי ופירש ולא אכל שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא [טז]דאדם חשוב הוא: וקרטסים וכו': מאי קרטסים אמר רב יהודה אמר שמואל יום שתפסה בו רומי מלכות והתניא קרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות אמר רב יוסף שתי תפיסות תפסה רומי אחת בימי קלפטרא מלכתא ואחת שתפסה בימי יונים דכי אתא רב דימי אמר תלתין ותרין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו עד דשתפינהו לישראל בהדייהו והכי אתנו בהדייהו אי מינן מלכי מנייכו הפרכי אי מנייכו מלכי מינן הפרכי ושלחו להו רומאי ליונאי עד האידנא עבידנא בקרבא השתא נעביד בדינא מרגלית ואבן טובה איזו מהן יעשה בסים לחבירו שלחו להו מרגלית לאבן טובה אבן טובה [יז](ואינך) איזו מהן יעשה בסים לחבירו אבן טובה לאינך אינך וספר תורה איזו מהן יעשה בסים לחבירו אינך לספר תורה שלחו להו [א"כ] אנן ספר תורה גבן וישראל בהדן כפו להו עשרין ושית שנין קמו להו בהימנותייהו בהדי ישראל מכאן ואילך אישתעבדו בהו מעיקרא מאי דרוש ולבסוף מאי דרוש מעיקרא דרוש [יח]נסעה ונלכה ואלכה לנגדך ולבסוף דרוש [יט]יעבר נא אדני לפני עבדו עשרין ושית שנין דקמו בהימנותייהו בהדי ישראל מנא לן [כ]דאמר רב כהנא בשחלה רבי ישמעאל בר יוסי שלחו ליה רבי אמור לנו שנים וג' דברים שאמרת לנו משום אביך אמר להו מאה ושמנים שנה קודם שנחרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד לא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית [כא]מ' שנה עד לא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות למאי

מלכות

[ז] ברחו ור' יהודה בן בבא נעצו בו ש' לוגניות של ברזל ועשו כל גופו ככברה. ומקשי' וכי כך אמר ר' יוסי כי מלכות הרשעה ק"פ שנה בפני הבית פשטה על ישראל בלבד והתניא ר' יוסי [ברבי] אומר